

*К. Євтушенко,
студентка III курсу
Економіко-правового коледжу
Научний керівник: Т. О. Крижановська,
кандидат філософських наук, доцент,
Міжнародний гуманітарний університет*

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРИВНІ

Історія української гривні було є і буде дуже актуальним питанням, адже паперові грошові знаки – об'єктивні свідки багатьох історичних подій, які відіграють важливу роль у системі соціально-економічних, політичних відносин як всередині країни, так і між державами.

Історія грошового обігу належить до проблем традиційно мало досліджуваних у вітчизняній історіографії, не зважаючи на те, що її розробка дає змогу ввести нові характеристики до вивчення фінансово-економічної історії Української держави усі часи наявність власної грошової одиниці вважалась символом державності, атрибутом визнання країни серед інших держав [4, с. 8].

Цей факт цілком підтверджує, що історія українських грошей, є документальним доказом багатівікового прагнення народу до національного та економічного суверенітету, об'єднання споконвічних українських земель. Специфічний характер історичного розвитку України дістав відбиток на її грошових знаках. Еволюція створення дизайну «нової гривні» було дуже важким та довгим процесом в історії української гривні та взагалі історії України в цілому, але воно було того варте, адже національна валюта – це свого роду «візитна картка» держави, тому, окрім функцій грошового обігу, вона презентує країну у світовому масштабі. Таким чином, сучасний вигляд гривні є досить актуальним питанням держави.

Метою даної статті являється вивчення історії та етапи розвитку української гривні від її початку існування до сьогодення. Виходячи з цього можливо поставити перед собою конкретні задачі: – запровадження української гривні; – етапи її вдосконалення. Також важливим завданням я поставила на мету обговорити значення української гривні, як національної валюти незалежної держави України.

Перш за все потрібно зазначити як грошово-лічильна одиниця гривня виникла ще за часів Київської Русі, орієнтовно в IX столітті і вже тоді назва «гривня» була відома між тодішніми населенням. Історичні відомості свідчать про те, що назва української валюти походить від жіночої прикраси зі срібла або золота у вигляді обруча, яку носили на шиї. Ці прикраси перейшли до слов'ян від скіфів, що жили до цього на території України. Гривня вважалася ознакою матеріального достатку і носити такі прикраси могли тільки дівчата і жінки з багатих сімей. Проте пізніше гривня набула вже нового значення і стала відповідати певній кількості цінного металу (наприклад, гривня срібла), але оскільки ця кількість срібла могла складатися з однакових монет, незабаром виник їх рахунок на штуки. Гривня, яка складалася з певної кількості монет, стала називатися гривнею кун. Слово «гривна» у значенні певної кількості монет вперше

зустрічається в «Повісті минулих літ». Літопис оповідає: князь Олег, прийшовши з Півночі, став владарювати у Києві і «встановив варягам давати від Новгорода гривен триста на рік, заради миру». Тобто вже у VIII-IX ст. при здійсненні торгових операцій, сплаті данини гривна використовувалась як міра ваги і лічби [1, с. 23].

Історія походження української гривні поставила великий відбиток та наріжний камінь в історії України, адже її зародження відіграє важливу роль в становленні національності та незалежності України, таким чином має велику хронологію подій свого існування від її заснування до періоду незалежності нашої держави. Так історію української гривні можливо розділити на декілька хронологічних етапів такими є: 1. Часи Київської Русі; 2. Часи УНР та Директорії; 1.1 Гривня за часів УНР; 1.2 Гривня за часів Скоропадського та Директорії; 1.3 Хронологія введення грошових знаків УНР та Української Держави; 3. Радянські часи; 4. Гривня в сучасній Україні; 4.1 Історія нової гривні; 4.2 Грошова реформа.

Дані періоди міцно взаємопов'язані між собою та переплетені низкою різноманітних факторів та подій.

Таким чином є можливість коротко охарактеризувати кожен з періодів. Як відомо розвиток та зародження української гривні розпочався з часів Київської Русі, із тих часів став стрімко розвиватися, хоч і на шляху було вдосталь перешкод та проблем. В той час сформувалось декілька видів гривень: «львівська», «харківська», «луцька» гривні. З XI ст. у Київській Русі в обігу були так звані «київські» гривні, які мали шестикутну форму і важили 150 г срібла – ці гроші існували до татаро-монгольського нашествия.

Далі історія української гривні тісно пов'язується з утворенням Центральної Ради. Проголосивши своїм Третім універсалом 18 липня 1917 року утворення Української Народної Республіки, Центральна Рада запровадила в Україні нову національну валюту. Первісно такою валютою було визначено український карбованець, вартість якого дорівнювала 17,424 долі щирого золота (1 доля = 0,044 г золота). Ухвалою Центральної Ради від 19 грудня 1917 року було видруковано перший грошовий знак Української Народної Республіки – купюру вартістю у 100 карбованців. Автором оформлення купюри та грошового знака був визначний український художник-графік Георгій Іванович Нарбут. На оформлення свої купюри, Нарбута надихнули високе почуття патріотизму та національності Української держави таким чином застосував вишукані орнаменти в дусі українського бароко XVII-XVIII століть, декоративні шрифти, зображення тризуба (родового знаку князя Володимира Великого) та куші (самострілу, герба Київського магістрату XVI-XVIII століть). Напис «100 карбованців» подавався на купюрі мовами чотирьох найчисленніших націй, що живуть на території України, – українською, російською, польською та єврейською (їдиш). З випуском нарбутівської стокарбованцевої купюри пов'язаний вибір тризуба як державного герба України. Георгій Нарбут, проектуючи ескіз купюри у 100 карбованців, звернув увагу на тризуб як знак, характерний для найдавніших національних грошей України – злотників та срібняків князя Володимира, і вмонтував його до композиції ескізу. Оригінальний знак одразу запам'ятався українським патріотам. Тризуб тут виступав як але-

горія українського державотворення ще від часів Володимира Великого, що також мало глибоко патріотичний зміст [1, с. 34].

За часів Скоропадського та Директорії українська гривня також зазнала значних змін та розвитку. Адже після прийняття закону «Про запровадження нової грошової одиниці» – гривні, яка почала поділятися на 100 шагів і дорівнювала 1/2 карбованця. Прийшовши до влади Гетьман Павло Скоропадський у квітні 1918 року, відновив як основну грошову одиницю Української Держави карбованець, що поділявся на 200 шагів. В той час Георгій Нарбута старанно віднісся до виготовлення ескізів купюр. Після переходу влади в Україні у грудні 1918 року до рук Директорії на чолі з Володимиром Винниченком та Сименом Петлюрою основною грошовою одиницею відновленої УНР знову було проголошено гривню. Далі почали відбуватися значні зміни в оформленні грошових знаків, які за допомогою ескізів Г.Нарбута, О.Красовського, І.Мозолевського, І.Золотова, Б.Романовського, а також А.Приходька сформували тодішню гривню, але на землях Радянської України, мала мізерний курс (1 золотий карбованець = 5457000000 радянських карбованців). Це становище спричинилося до проведення у 1922-1924 роках грошової реформи, наслідком якої стало введення в обіг радянського червінця (1,6767 г золота). 1924 року було встановлено курс нового радянського карбованця, який дорівнював 1/10 червінця. Ця подія стала моментом остаточного утвердження радянської валюти [2, с. 21].

Молода Українська держава узялася розробляти власні банкноти ще за п'ять місяців до розпаду СРСР. Разом із урядовцями першими, хто серцем і душею, своїм талантом прилучився до ідеї, були провідні київські художники: народний художник України О.Данченко, заслужені діячі мистецтв України В.Юрчишин, С. Якутович і В.Лопата. Останній зі славетної мистецької когорти – Василь Лопата, зрештою, став автором і творцем зорового образу української валюти. Із замовленням століття Василь Лопата впорався бездоганно.

Василь Лопата написав чудову книгу, у якій розповів про творчі муки й дерзання, сумніви й радість відкриттів під час роботи над створенням ескізів гривні. Він так і назвав її – «Надії та розчарування, або Метаморфози гривні». Вже тоді він вирішував хто буде зображений на наших гривнях. І не дивно, що було віддано багато часу, сил, енергії для добору персоналій, зображених на наших гривнях, бо це найважливіший елемент на грошах будь-якої країни. Із плином часу Україна стала незалежною, суверенною, демократичною державою і звичайно для неї потрібна була своя національна валюта. Безпосередня робота з виготовлення українських грошей розпочалася в квітні 1991 року за двома напрямками: розробка дизайну та виготовлення купюр і монет. Дизайн гривень був розроблений українськими художниками Василем Лопатою та Борисом Максимовим під безпосереднім керівництвом В.П.Матвієнка. Вже в вересні 1991 року, після розгляду і схвалення Верховною Радою, був запланований випуск банкнот номіналами 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100, 200 гривень. Пізніше замість 3 гривень було випущено 2, 25-ти – 20 гривень [3, с. 35]

Відповідно до Указу Президента України грошова реформа в нашій державі проходила 2-16 вересня 1996 року. У перший же день реформи за встановленим курсом було перераховано у гривні ціни, тарифи, оклади заробітної плати, стипендії, пенсії, кошти на рахунках підприємств, установ та організацій, а також вкла-

ди громадян. З початку реформи всі видачі готівки з кас банків (у тому числі для виплати заробітної плати, пенсій та інших доходів), безготівкові розрахунки здійснювались тільки у новій національній валюті [3, с. 114].

Час для цього було обрано не цілком вдалий. Грошова реформа не була підкріплена іншими заходами у сфері податкової, бюджетної політики тощо, про що свідчило, зокрема, зосередження майже половини усієї грошової маси в наступні роки в сфері тіньової економіки, значне переважання купівлі населенням іноземної валюти над її продажем. Курс гривні майже два роки утримувався завдяки жорсткій монетарній політиці, тобто штучному заниженню грошової маси щодо валового внутрішнього продукту, що посилювало грошовий голод на гривню, бартеризацію торгівлі, кризу неплатежів та ін. Разом з істотним зростанням дефіциту державного боргу та виплат відсотків по ньому, неефективним використанням бюджетних коштів, зменшенням валютних резервів НБУ, погіршенням фінансового становища підприємств тощо в 1998 це призвело до поступової девальвації гривні, яка становила 84%. Водночас при запровадженні режиму конвертованості гривні не було дотримано основних вимог конвертованості [1, с. 39].

Ось такі важкі події довелося пройти нашій українській гривні, хоч на даний момент їй все одно доводиться виборювати місце на міжнародній арені для достойного представлення нашої країни між іншими державами, таким чином українська гривня має велике значення для незалежної України.

Як видно по складному розвитку української гривні вона має велике значення для нашої теперішньої держави, та є великою роботою багатьох людей. Завдяки яким ми можемо пишатися своєю історією та становленням незалежності, адже однією з ознак державності є власна грошова одиниця. Для України національна грошова одиниця – віками омріяна, багатьма поколіннями виплекана ідея, що уособлює жадану незалежність, самоутвердження нації. Надто довгим, тернистим і складним виявився шлях України до суверенної гривні. Шлях, припорошений пилом століть, який ставив на шляху до її розвитку багато перешкод. Українські гривні – не тільки грошові знаки. На них, у них – наша історія і наш загнаний колись у підпілля, але збережений патріотизм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скоморович І. Г., Реверчук С. К. Історія грошей і банківництва: Підручник – Київ: Атіка, 2004.
2. Швець В. Є. Грошова система України періоду Центральної Ради // Фінанси України – № 4, 2004;
3. Дмитрієнко М., Ющенко В., Литвин В., Яковлева Л. Гроші в Україні: факти і документи. – К., 1998. – С 109-128.
4. Марковецька Г. Паперові грошові знаки і бони східної галичини: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. історичних наук: спец. 07.00.06 «історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Г. М. Марковецька. – Київ, 2003. – 20 с.